

19-20 ASRLARDA O‘ZBEKISTONDA SARTAROSHLIK TARIXI

*Samarqand viloyati Pastdarg‘om
tumani 3-son texnikumi o‘qituvchisi
Nomozova Yulduz Xoliqulovna
Email: nomozovay85@gmail.com*

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada 19-20 asrlarda O‘zbekistonda sartaroshlik kasbi, uning jamiyatdagi o‘rni, an‘anaviy va zamonaviy texnikalari, shuningdek, madaniy va ijtimoiy ahamiyati o‘rganiladi. Maqolada sartaroshlik hunarining hududiy xususiyatlari, oilaviy uzatish an‘analari va yosh avlod tarbiyasidagi roli ham ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: sartaroshlik, hunarmandchilik, kasb tarixi, O‘zbekiston, 19-20 asr, madaniyat

ANNOTATION: This article examines the profession of barbering in Uzbekistan during the 19th and 20th centuries, its social role, traditional and modern techniques, as well as its cultural and societal significance. The article analyzes regional styles, the transmission of skills through generations, and the role of barbering in the education and upbringing of youth.

Key words: barbering, craftsmanship, history of profession, Uzbekistan, 19th–20th century, culture

Аннотация: В данной статье рассматривается профессия парикмахера в Узбекистане в XIX–XX веках, её роль в обществе, традиционные и современные техники, а также культурное и социальное значение. Анализируются региональные особенности парикмахерского искусства, передача навыков из поколения в поколение и роль профессии в воспитании молодежи.

Ключевые слова: парикмахерское искусство, ремесло, история профессий, Узбекистан, XIX–XX век, культура

KIRISH: Sartaroshlik kasbi insoniyat tarixida qadimdan rivojlangan va har bir jamiyatda o‘zining o‘rni bo‘lgan. O‘zbekiston hududida bu kasb ming yillik an‘analarga ega bo‘lib, 19-20 asrlarda o‘zining eng yuqori rivojlanish bosqichiga yetgan. Shu davrda sartaroshlik nafaqat oddiy kasb, balki **madaniyat, estetik qadriyat va jamiyat hayotining ajralmas qismi** sifatida shakllangan.

19-asr oxiri va 20-asr boshlarida O‘zbekiston shaharlarida sartaroshxonalar keng tarqalgan bo‘lib, ular turli ijtimoiy qatlamlarga xizmat ko‘rsatgan. Boy va o‘rta qatlamlar, hunarmandlar va oddiy aholi sartaroshxonaga murojaat qilgan. Sartaroshlik kasbi nafaqat tashqi ko‘rinishni tartibga solish, balki shaxsning jamiyatdagi maqomi, ijtimoiy mavqeyi va hatto sog‘liq holatini aks ettirish vositasi sifatida ahamiyat kasb etgan. O‘sha davr sartaroshlari o‘z kasbini nafaqat amaliy, balki **san‘at va estetik qadriyat** nuqtai nazaridan ham rivojlantirgan. Ular soch kesish, soqol olish va turmaklash bo‘yicha an‘anaviy texnikalarni ishlab chiqqan, shuningdek, hududiy va zamonaviy uslublarni uyg‘unlashtirish orqali yangi shakllar yaratgan. Misol uchun, Buxoro va Samarqand sartaroshxonalarida an‘anaviy o‘zbek turmaklari bilan birga Markaziy Osiyo va hatto Evropa uslublari o‘zaro uyg‘unlashgan.

Shuningdek, sartaroshlik kasbi jamiyatda **tarbiya va gigiyenani** shakllantirishda ham muhim rol o'ynagan. Yosh avlod sartaroshlardan nafaqat kasb sirlarini o'rganib, balki sog'lom turmush va tashqi ko'rinish madaniyatini ham egallagan. Shu bilan birga, sartaroshlik hunari 19-20 asrlarda iqtisodiy faoliyatning bir qismi bo'lib, shaharlarda hunar va tijorat markazlarida o'z o'rnini mustahkamlagan.

Bugungi kunda o'tmishdagi sartaroshlik tajribalari va an'analari milliy madaniyat, kasb tarixini o'rganish va yoshlarni tarbiyalashda muhim manba sifatida xizmat qilmoqda. Shu sababli 19-20 asrlarda O'zbekistonda sartaroshlik tarixi nafaqat kasb tarixi, balki **madaniy va ijtimoiy rivojlanish tarixining bir qismi** sifatida o'rganilishi zarur.

TADQIQOT METADALOGIYASI

19-20 asrlarda O'zbekistonda sartaroshlik kasbi nafaqat amaliy faoliyat, balki jamiyat hayotining muhim qismi bo'lgan. Sartaroshlar: Shaharlarda va qishloqlarda aholi tashqi ko'rinishini tartibga solgan. Toy, bayram va diniy marosimlarda ishtirok etgan. Gigiyena va shaxsiy tartibni yosh avlodga o'rgatgan. O'sha davr sartaroshlarining mahorati va xizmatlari nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy qadriyat sifatida e'tirof etilgan. Boy va o'rta qatlam vakillari sartaroshxonaga murojaat qilgan, shuningdek, hunarmandlar va dehqonlar ham sartarosh xizmatlaridan foydalangan. Sartaroshlik oilaviy hunar sifatida uzatilgan bo'lib, ota-bobolar o'g'il va qizlariga hunar sirlarini o'rgatgan.

O'zbekistonda 19-20 asrlarda sartaroshlik hunari turli hududlarda o'ziga xos shakllarda rivojlangan. An'anaviy uslublar: Soch kesish, soqol olish va soqolni shakllantirish maxsus asboblardan amalga oshirilgan. Temir qilich, maxsus qaychi, turli o'lchamdagi taraklar, soqol olish uchun maxsus tayoq va asboblardan ishlatilgan. Hududiy xususiyatlar: Samarqand, Buxoro, Xiva va Toshkent shaharlarida sartaroshlik maktablari va hududiy an'analari mavjud bo'lgan. Masalan, Buxoroda soqol va soch turmaklarida diniy va milliy qadriyatlar aks etgan, Toshkentda esa shaharliklar orasida zamonaviy va Evropaga yaqin uslublar keng tarqalgan.

Zamonaviy texnikalar: 20-asr boshlarida Yevropadan kelgan yangi texnikalar sartaroshlikka kirib kelgan, jumladan, turli qaychi uslublari, taraklar va maxsus soch turmaklari. Bu davrda sartaroshlar o'z hunarini professional maktablarda ham rivojlantirishni boshlagan. Sartaroshlik san'ati faqatgina soch kesish emas, balki estetik didni, shaxsiy gigiyenani va madaniy qadriyatlarni aks ettirgan. Har bir hududning o'ziga xos uslubi va shakllari mavjud bo'lib, ular o'tmishdan bugungi kungacha milliy meros sifatida saqlanib kelmoqda.

Sartaroshlik kasbi 19-20 asrlarda nafaqat madaniy, balki iqtisodiy jihatdan ham muhim rol o'ynagan. Shaharlarda sartaroshxonalar iqtisodiy markaz sifatida faoliyat yuritgan, hunar va xizmatlar tijorat asosida amalga oshirilgan. Madaniy ahamiyati: Sartaroshlik hunari jamiyatdagi estetik va madaniy qadriyatlarni namoyon qilgan. Bayram va marosimlarda soch turmaklari va soqol shakllari odamlarning ijtimoiy mavqeini ko'rsatgan. Iqtisodiy ahamiyati: Sartaroshlik kasbi hunarmandchilikning bir

qismi bo'lib, shaharlarda iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishga hissa qo'shgan. Sartaroshlar xizmatlari bilan shug'ullangan holda oila va jamoat byudjetiga qo'shimcha daromad olib kelgan.

Shuningdek, sataroshlik orqali yoshlar tarbiyalangan. Ular nafaqat hunar sirlarini o'rgangan, balki gigiyena va madaniyat qoidalarini ham egallagan. Bu esa o'sha davr jamiyatining sog'lom va tartibli rivojlanishiga xizmat qilgan.

Sataroshlik kasbining rivojlanishiga bir nechta asosiy omillar ta'sir qilgan: Iqtisodiy omillar: Shaharlarda satarosh xizmatlariga talab ortgan. Bu hunar rivojlanishiga turtki bo'lgan. Madaniy omillar: Hududiy an'analar va milliy qadriyatlar sataroshlik san'atini boyitgan. Ta'lim va hunar maktablari: 20-asr boshlarida ochilgan sataroshlik maktablari yangi avlod mutaxassislarini tayyorlagan, hunar sirlarini tizimli o'rgatgan. Texnologik yangiliklar: Yevropadan kelgan soch kesish va soqol olish texnikalari sataroshlik tajribasini boyitgan. Shu sababli, 19-20 asrlarda O'zbekistonda sataroshlik kasbi o'tmish va zamonaviy texnikalar uyg'unlashgan, jamiyatda estetik, madaniy va iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR: 19-20 asrlarda O'zbekistonda sataroshlik kasbi nafaqat oddiy hunar, balki **madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lgan soha** sifatida rivojlangan. Ushbu davr sataroshlikning jamiyat hayotidagi o'rni, hududiy xususiyatlari va zamonaviy texnikalar bilan uyg'unlashuvi bilan ajralib turadi. Sataroshlik nafaqat tashqi ko'rinishni tartibga solish, balki insonning jamiyatdagi maqomi, madaniy didi va hatto shaxsiy gigiyenasini aks ettiruvchi vosita sifatida qadrlangan.

O'sha davr sataroshlarining mahorati va hunar sirlarini avloddan-avlodga yetkazishi sataroshlik kasbini milliy merosga aylantirgan. Sataroshlik nafaqat shaharlarda, balki qishloqlarda ham jamiyat hayotining muhim qismi bo'lgan. Bayram, toy va diniy marosimlarda sataroshlik xizmatlari insonlarning tashqi ko'rinishi va jamiyatdagi maqomini belgilashda muhim rol o'ynagan. An'anaviy va zamonaviy texnikalar uyg'unlashuvi sataroshlik san'atining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Hududiy o'ziga xosliklar – Buxoro, Samarqand, Toshkent va Xiva shaharlaridagi sataroshlik maktablari va ularning maxsus uslublari – milliy madaniyatni boyitgan. Shu bilan birga, Yevropadan kelgan texnologik yangiliklar sataroshlik kasbini zamonaviy talablar bilan uyg'unlashtirgan.

Sataroshlik kasbi 19-20 asrlarda nafaqat amaliy faoliyat, balki **ijtimoiy tarbiya vositasi** sifatida ham xizmat qilgan. Yoshlar sataroshxonada nafaqat hunar sirlarini o'rganib, balki gigiyena, estetik did va madaniyatni ham egallagan. Bu esa jamiyatning sog'lom va tartibli rivojlanishiga yordam bergan. Bugungi kunda o'tmishdagi sataroshlik tajribalari va an'analari milliy madaniyat, kasb tarixini o'rganish va yoshlarni tarbiyalashda muhim manba sifatida xizmat qilmoqda. Shu sababli, 19-20 asrlarda O'zbekistonda sataroshlik tarixi o'rganilishi, nafaqat hunarmandchilik

tarixini boyitadi, balki **milliy qadriyatlar va madaniy merosni saqlashga** ham xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, sataroshlik kasbi o'tmishda milliy madaniyat va estetik qadriyatlarni shakllantirgan, jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangan va bugungi kun uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Shu bois, o'tmishdagi sataroshlik an'analari va texnikalari zamonaviy sataroshlik faoliyati va madaniy tadqiqotlar uchun mustahkam ilmiy poydevor hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov A., *O'zbekiston xalq hunarmandchiligi tarixi*, Toshkent, 2012.
2. G'aniev N., *Shahar va qishloq sataroshligi: tarixiy o'rganish*, Samarqand, 2015.
3. Tursunov R., *19-20 asr O'zbekistoni kasblari tarixi*, Toshkent, 2018.
4. Sobirov M., *Milliy hunarmandchilik va madaniyat*, Toshkent, 2020.
5. Abdurahmonov O., *O'zbek sataroshlik san'ati va an'analari*, Buxoro, 2016.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – T. 47. – №. 4. – C. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – T. 5. – №. 5. – C. 787-791. 11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024> https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
11. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
12. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

13. Xusinovich, Turdialiyev Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH."
14. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
15. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.
16. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
17. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – Т. 63. – №. 2. – С. 26-32.
18. Abduqahorov N., Turdialiyev J., Mo'minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 377-386.
19. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
20. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
21. Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – №. 1. – С. 020052.
22. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 334-337.
23. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.
24. Raxmatovich K. M. URUG TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.